

О. С. Тютюнник, к.с.-г.н., старший викладач
e-mail: guslyanka@gmail.com
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка
вул. Огієнка, 61, м. Кам'янець-Подільський, 32301, Україна

КОНЦЕПЦІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ «ЗЕЛЕНОГО УНІВЕРСИТЕТУ»

У публікації розглядатимуться взаємозв'язки між екологічною освітою та знаннями, відношенням та фактичним ставленням студентів до компонентів та стану довкілля. Оскільки на практиці існують певні розбіжності між інтенсивністю освіти і знаннями студентів, їх екологічною свідомістю та застосуванням на практиці. Поняття «сталий розвиток» застосовують у різних сферах і категоріях у зв'язку із екологічним та соціально-економічним станом суспільства. Усі ці поняття між собою тісно пов'язані і постійно взаємодіють. Екологічне виховання викликане потребою часу і є одним з провідних напрямів виховання молоді у сучасній вищій школі, оскільки цінності привиті у навчальному закладі, впливають на випускників протягом усього життя. Розглянуть систему «зеленого» університету, яка спрямована на покращення впливу структури університету на навколишнє середовище, а також на розширення можливостей для реалізації практичних проектів студентів та наукових працівників направлених на реалізацію цілей сталого розвитку.

Ключові слова: сталий розвиток, екологічна культура, екологічна свідомість, кампус, зелений університет.

Постановка проблеми. Реалізація ідей збалансованого розвитку потребує стратегічного підходу, який би базувався на зміні всієї філософії мислення та політичної діяльності, що передбачає перехід: від розроблення та виконання фіксованих планів, які швидко застарівають, до створення адаптивної системи, яка може постійно поліпшуватися; від погляду, що лише держава є відповідальною за розвиток, до того, що це відповідальність всього суспільства; від централізованого і підконтрольного прийняття рішень до поширення прозорих переговорів, співпраці та узгоджених дій; від фокусування на прийнятті законів чи інших нормативних актів до зосередження на якісних результатах управлінських процесів і процесах участі громадянськості; від галузевого до інтегрованого планування; від зосередження на дорогах «проектах» і, відповідно, залежності від зовнішньої допомоги, до розвитку, який визначається і фінансується, виходячи насамперед з власних можливостей країни [1]. Освіта посідає не лише одну з перших позицій серед цілей сталого розвитку, а й є основою для реалізації інших.

Аналіз досліджень та публікацій за темою. Дослідженню проблем формування та розвитку екологічної освіти присвячено увагу багатьох науковців [3-7]. Проте екологічна освіта ще не стала

вирішальним чинником забезпечення сталого розвитку. Особливо актуальною залишається переорієнтація освітніх програм на сприяння підвищенню якості екологічної освіти, розвитку критичного мислення, зростання інформованості населення. Тому метою екологічної освіти є формування цілісного екологічного світогляду у кожного студента, слухача, системи наукових знань, поглядів і переконань, які закладають основи відповідального споживання та дбайливого ставлення до довкілля [2]. Пошук шляхів підвищення ефективності такого виховання і є **метою** нашого дослідження.

Методи дослідження. У роботі використано комплекс методів дослідження – аналіз, синтез, опис і узагальнення, систематизація, зіставлення різних поглядів, а також методи соціологічних досліджень – опитування.

Основні результати та їх аналіз. Зараз все активніше оперують поняттям «сталий розвиток» у різних сферах і категоріях у зв'язку із екологічним та соціально-економічним станом суспільства [8]. Усі ці поняття між собою тісно пов'язані і постійно взаємодіють. Екологічний стан довкілля сильно впливає на стан здоров'я населення і його соціальний стан, а екологічні показники суттєво залежать від економічних. Тому так важливо забезпечити сталий розвиток цілісно.

На сьогодні задля досягнення цієї мети спрямовуються зусилля значної кількості впливових громадських організацій. В їх числі – комісія ООН зі сталого розвитку, науковий комітет з проблем навколишнього середовища, багато вищих навчальних закладів. Пріоритетним напрямом сталого розвитку суспільства є пошук шляхів забезпечення соціального прогресу з одночасним посиленням захисту довкілля [2, 10].

Згідно з Національною доктриною розвитку освіти України в освіті проголошується створення необхідних умов для розвитку майбутнього. І тут освіта має перетворитися у пріоритетний фактор. Це впливає також і з матеріалів Всесвітнього Саміту зі сталого розвитку, де Генеральною Асамблеєю ООН рекомендувалось розглянути питання про проголошення десятиліття освіти для сталого розвитку. Відповідно до резолюції Генеральної Асамблеї ООН, Юнеско, залишаючись провідною організацією ООН з питань освіти, покликано відігравати головну роль з розробки стандартів якості освіти, у тому числі й екологічної. [9]

Вперше термін «екологічна освіта» був введений в обіг у 1970 році в США. Пізніше чимало науковців та педагогів світу звертали свою увагу на екологічну освіту та її розуміння. В англійських країнах застосовується більш деталізована термінологія: «Ecological education», що сприяє пізнанню природи, і є «Environmental education», орієнтована на вирішення соціально-екологічних проблем. Паралельно з цим увагу слід приділяти й екологічній свідомості, яка має носити загальногромадський характер.

Передбачається, що екологічна освіта чинить вагомий вплив на екологічну свідомість, повсякденний спосіб життя та поведінку пересічних громадян. Все більше і більше думок схиляються

до важливості інтеграції цілей сталого розвитку в освіту, з метою зробити цей вплив більш явним та результативним [2].

Використовуючи своє унікальне становище у суспільстві, університети – як індивідуально, так і в партнерстві – можуть надавати допомогу, щодо керування, розвитку та підтримки різних організацій щодо впровадження цілей сталого розвитку або ж займатися цим самостійно. Як і у більшості країн, громадськість нашої держави мало обізнана у цьому питанні і тому не має повної можливості брати активну участь у їх реалізації. Тож Університет може бути основою для їх впровадження в громадську свідомість через розповсюдження знань. Саме розповсюдження і різноманітність подачі знань, як комплексної інформації у певній галузі, визначає особливу місію та унікальне становище університету в суспільстві, що в свою чергу визначає придатність на лідерство у впровадженні та реалізації цілей сталого розвитку.

Щоб домогтися стабільності в світі і займатися питаннями, пов'язаними із сталим розвитком, людям необхідні знання, навички, цінності та орієнтири, що дозволять їм робити свій вклад у сталий розвиток. Саме тому освіта відіграє важливу роль у досягненні заданих цілей. Проте не всі види або галузі освіти підтримують сталий розвиток. Освіта, що сприяє лише економічному зростанню, може сприяти збільшенню нестійких споживачьких моделей. Але на противагу цьому, освіта в інтересах сталого розвитку дає можливість приймати усвідомлені рішення і відповідальні дії для забезпечення цілісності навколишнього середовища, справедливого суспільства як для теперішнього, так і для майбутніх поколінь. Першість у цій справі мають займати природничі спеціальності, оскільки саме тут зосереджене розуміння цілісності природного середовища і усіх процесів, що в ньому відбуваються. Природничий факультет повинен вважати своїм обов'язком інтенсивно займатися питаннями сталого розвитку, сприяти розвитку компетенцій у цій сфері та розробляти конкретні навчальні програми та проекти пов'язані з цілями сталого розвитку. Також важливим є не тільки включення окремих питань пов'язаних з сталим розвитком у навчальні програми, а й розробка практичних, діючих і наочних проєктів, які б реалізували окремі цілі [11, 12].

Екологічне виховання викликає потребу часу і є одним з провідних напрямів виховання молоді у сучасній вищій школі. Щоб екологічні звички міцно увійшли в повсякденне життя, важливо формувати їх з молодих років, і час студентства найкраще підходить для цього, тому, що не лише знання, а й цінності привиті у навчальному закладі, впливають на випускників протягом усього життя.

Формування екологічної культури допомагає майбутньому фахівцю усвідомити власний виховний потенціал як майбутнього спеціаліста. Одним з проявів екологічної вихованості є екологічна свідомість особистості, що являє собою сукупність знань, уявлень людини про її взаємозв'язки, взаємозалежності, взаємодію зі світом природи. На цьому ґрунтується позитивне ставлення до природи, а також усвідомлення людиною себе як її части-

ни. Ефективне екологічне виховання студентської молоді передбачає: різноплановість екологічної освіти, охоплення всіх її рівнів, забезпечення потреби держави в екологічно грамотних кадрах з урахуванням потреб усіх регіонів; використання всієї різноманітності форм і методів екологічного навчання; врахування специфіки навчальних матеріалів відповідно до особливостей і потреб вищих навчальних закладів і регіонів; тісний взаємозв'язок екологічної тематики навчання з життєво важливими потребами студентів і населенні в цілому; ознайомлення студентів із новітніми результатами екологічних досліджень у прикладних галузях.

Беручи до уваги вищесказане, доречним буде впровадження концепції розвитку «зеленого університету». Ідея «зеленого» університету передбачає по-перше покращення взаємодії структури університету із навколишнім середовищем, по-друге – організацію роботи, таким чином, щоб кожен працівник і студент реально оцінювали і, як наслідок, зменшували власний вплив на довкілля. Щоб відповідати цій ідеї можна запустити проекти направлені на: органічну їжу; відновлювальну енергетику; переробку відходів і збір вторсировини; садівництво, ландшафт і біорізноманіття; чиста вода.

Також це визначення вимагає від університету прагнути до наступних цілей:

1. Студенти усіх спеціальностей, не лише природничих, знайомляться з темами сталого розвитку в процесі навчання або позакласних заняттях.
2. Зменшення викидів CO² при: користуванні відновлюваними / альтернативними джерелами енергії, утепленні будівель, зменшення яскравості екранів комп'ютерів, установка автоматичних датчиків руху для виключення світла в приміщеннях, використання енергоощадних ламп.
3. Нуль відходів шляхом налагодження сортування сміття і максимальної переробки, повторного використання (наприклад двосторонній друк або використання переробленого паперу), використання електронних ресурсів для навчання.
4. Максимальне біорізноманіття (користуватися нетоксичними засобами прибирання, збудувати сад з травами і будинки для комах, задучати студентів і працівників до посадки нових насаджень, по-можливості, створювати зелені дахи).

Користуючись світовим досвідом провідних університетських комплексів дієвим інструментом для реалізації політики «зеленого університету» може стати створення камбусу [13]. Камбус може бути не лише містобудівною, архітектурно-просторовою структурою, а й об'єднанням за інтересами або ж навколо розробленої попередньо узгодженої і затвердженої керівництвом спільної концепції розвитку університету, що б у свою чергу реалізувала частково цілі сталого розвитку.

Залучення студентів до проведення обговорень на актуальні теми і можливість розробки програм або проектів для їх реалізації. Об'єднання студентів декількох факультетів для різностороннього вирішення завдань. Направленість тематики наукових і дослідних робіт на принципи сталості.

Висновки. Використовуючи свій існуючий значний матеріально-технічний, науковий, інтелектуальний і професорсько-викладацький потенціал і авторитет, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка стане чудовою базою для реалізації проекту такого рівня і спрямування. Подальший розвиток закладу в освітній галузі України потребує від колективу Університету концентрації зусиль у визначених пріоритетних напрямках діяльності для забезпечення конкурентоспроможності на ринку надання освітніх послуг: освітній і виховний процес, науково-дослідна робота, розвиток матеріально-технічної бази.

Список використаних джерел:

1. Про основні завдання вищих навчальних закладів України // Освіта України. – 2007.
2. Ніколаєнко С. Якість вищої освіти в Україні: погляд у майбутнє / С. Ніколаєнко // Вища школа. – 2006. – №2. – С. 18.
3. Ярчук Г. Екологічне виховання: сутність та основні напрями / Г. Ярчук // Вища освіта України. – 2008. – №2. – С. 91-97.
4. Білявський Г.О. Основи екології / Г.О. Білявський, Р.С. Фурдуй, І.Ю. Костіков. – К. : Либідь, 2004. – 408 с.
5. Ліпич І.І. Екологічна діяльність як складова соціокультурного процесу : автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.03 / І.І. Ліпич. – К., 2008. – 18 с.
6. Білявський Г.О. Основи екології / Г.О. Білявський, Р.С. Фурдуй, І.Ю. Костіков. – К. : Либідь, 2004. – 408 с.
7. Сталий розвиток [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>.
8. Концепція сталого розвитку в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/portal/all/herald/2002-02/7.htm>.
9. Державна служба статистики України; Статистичний щорічник України за 2018 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/2019/zb/07/Ukr_cifra_2018_u.pdf.
10. Обласні консультації з питань адаптації Цілей Сталого Розвитку (ЦСР) в Україні. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, ПРООН в Україні, GIZ в Україні, 2016. – С. 4.
11. Ямчук А.В. Зелене промислове зростання як альтернативна модель економічного розвитку України: міжнародний і національний аспекти / А.В. Ямчук, Л.А. Кургузенкова // Науково-технічна інформація. – 2013. – №4. – С. 14.
12. Пучков М.В. Университетский кампус. Принципы создания пространства современных университетских комплексов / М.В. Пучков // Вестник ТГАСУ. – 2011. – №3. – С. 73.

References:

1. About the main tasks of higher educational establishments of Ukraine // Education of Ukraine. – 2007.
2. Nikolaenko S. The quality of higher education in Ukraine: a look into the future / S. Nikolaenko // High school. – 2006. – №2. – P. 18.
3. Yarchuk G. Ecological education: nature and main directions / G. Yarchuk // Higher education of Ukraine. – 2008. – №2. – P. 91-97.
4. Bilyavsky G.O. Fundamentals of Ecology / G.O. Bilyavsky, R.S. Furduy, I.Yu. Kostikov. – K. : Libid, 2004. – 408 p.
5. Lipich I.I. Ecological activity as a component of socio-cultural process : author. diss. ... cand. philosopher sciences : 09.00.03 / I.I. Lipich. – K., 2008. – 18 p.

6. Bilyavsky G.O. Fundamentals of Ecology / G.O. Bilyavsky, R.S. Furduy, I.Yu. Kostikov. – K. : Libid, 2004. – 408 p.
7. Sustainable Development [Electronic resource]. – Access mode: <http://en.wikipedia.org/wiki>.
8. Report of the World Summit on Sustainable Development, A / CONF.199 / 20, 4 September 2002 [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.un-documents.net/aconf199-20.pdf>.
9. Sustainable Development Concept in Ukraine [Electronic resource]. – Access Mode: <http://nbuv.gov.ua/portal/all/herald/2002-02/7.htm>.
10. Regional Consultation on Sustainable Development Goals (CSD) Adaptation in Ukraine Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine, UNDP in Ukraine, GIZ in Ukraine, 2016. – P. 4.
11. Yamchuk A.V. Green industrial growth as an alternative model of economic development of Ukraine: international and national aspects / A.V. Yamchuk, L.A. Kurguzenkova // Scientific and technical information. – 2013 – № 4. – P. 14.
12. Puchkov M.V. University campus. Principles of space creation of modern university complexes / M.V. Puchkov // Bulletin of TSASU. – 2011. – №3. – P. 73.

O. S. Tyutyunnik, *Cand. of Agric. Sc., Senior Lecturer*
e-mail: guslyanka@gmail.com
Kamyanets-Podilskyi Ivan Ohiienko National University
Ohiienko str., 61, Kamyanets-Podilskyi, 32300, Ukraine

CONCEPT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN THE CONDITIONS OF OPERATION «GREEN UNIVERSITY» SYSTEM

Purpose. Relationship between environmental education and the knowledge, attitude and actual attitude of students to the components and the state of the environment. Because in practice there are some differences between the intensity of education and the students' knowledge, their environmental awareness and their application in practice. **Methodology.** There is a complex of research methods used in this work – analysis, synthesis, description and generalization, systematization, comparison, and also methods of sociological research. **Results.** Sustainable development is used in various fields and categories in relation to the environmental and socio-economic status of society. All of these concepts are closely related and constantly interacting. Environmental education is time-consuming and one of the leading areas of youth education in today's higher education, as values instilled in the school have an impact on lifelong graduates. **Originality and practical value.** The «green university» system is aimed at improving the environmental impact of the university structure, as well as expanding opportunities for students and research practitioners to pursue sustainable development goals. Organizing and supporting the functioning of the campus not only as an urban and architectural unit, but as an association of interests. **Conclusion.** Using its considerable scientific, intellectual and teaching potential and authority, Kamyanets-Podilskyi Ivan Ohiienko National University will become an excellent base for realization of this level project and will provide competitiveness in the market of providing educational services.

Keywords: sustainable development, environmental culture, environmental awareness, campus, green university.

О. С. Гютюнник, к.с.-х.н., старший преподаватель
e-mail: guslyanka@gmail.com
Каменец-Подольский национальный университет имени Ивана Огиенко
ул. Огиенка, 61, г. Каменец-Подольский, 32301, Украина

**КОНЦЕПЦИЯ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ В УСЛОВИЯХ
ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ СИСТЕМЫ «ЗЕЛЕНОГО УНИВЕРСИТЕТА»**

В публикации рассмотрены взаимосвязи между экологическим образованием и знаниями, отношением и фактическим отношением студентов к компонентам и состояния окружающей среды. Поскольку на практике существуют определенные разногласия между интенсивностью образования и знаниями студентов, их экологическим сознанием и применением на практике. Экологическое воспитание вызвано потребностью времени и является одним из ведущих направлений воспитания молодежи в современной высшей школе. Система «зеленого» университета направлена на улучшение влияния структуры университета на окружающую среду, а также расширение возможностей для реализации практических проектов студентов и научных работников направленных на реализацию целей устойчивого развития.

Ключевые слова: устойчивое развитие, экологическая культура, экологическое сознание, кампус, зеленый университет.

Отримано: 30.10.2019

УДК 502.51(076)

DOI: 10.32626/2519-8955.2019-4.121-130

В. О. Фесюк, д.г.н., професор,
С. О. Гребенюк, магістрант
e-mail: fesyuk@ukr.net

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
вул. Потапова, 9, м. Луцьк, 43000, Україна

**ОЦІНКА ВПЛИВУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
НА СТАН ВОДНИХ РЕСУРСІВ ГОРОХІВСЬКОГО РАЙОНУ
ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Розглянуто фізико-географічні особливості Горохівського району. Детально проаналізовано водні ресурси району та їх сучасний стан. Оцінено розвиток природно-заповідного фонду Горохівського району, обґрунтовано необхідність підвищення частки заповідних територій. Проаналізовано комплекс чинників антропогенного впливу на водні ресурси Горохівського району. Встановлено, що найбільший істотний вплив чинять: осушувальна меліорація, житлово-комунальне господарство, рекреаційне природокористування, промисловість та сільське господарство. Саме вплив цих галузей зумовлює погіршення екологічного стану водних ресурсів району. Встановлено, що гідроекологічний моніторинг зі всіх річок району проводиться лише для р. Стир та р. Липи. Цього недостатньо, поверхневі води більшої частини території району не охоплені моніторингом. Якість поверхневих вод басейну р. Стир